

จะตากรรม
ในมอยามแห่วฤฤฤ
อิสรภาพที่แลกด้วยน้ำตา
และความซมซิ่น

Siamese Tears

หยดน้ำตาสยาม

Claire Keefe-Fox

สุนาลี แปลา



Siamese Tears

หยดน้ำตาสยาม

Claire Keefe-Fox

ซูมาลี แพา

Siamese Tears

หยดน้ำตาสยาม

Claire Keefe-Fox เขียน

สุมาลี แปล

ดร.จิงชัย หาญเจนลักษณ์ รศ. ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร คำนึงม

พิมพ์อนงค์ รมสินธุ์ บรรณาธิการต้นฉบับ

พิมพ์ครั้งที่ 1 ตุลาคม 2558

ราคา 295 บาท

Original Title: Siamese Tears

Copyright © by Claire Keefe-Fox

© ลิขสิทธิ์ภาษาไทย 2558: บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ. 2558

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ
คัพ-ฟอกซ์, แคลร์.

หยดน้ำตาสยาม. -- กรุงเทพฯ: เอโนเวล, 2558.
392 หน้า.

1. นวนิยายฝรั่งเศส. I. สุมาลี, ผู้แปล. II. ชื่อเรื่อง.

843

ISBN 978-616-04-2951-6

กรรมการผู้จัดการ สุวดี จงสกลย์วัฒนา • รองกรรมการผู้จัดการ คิม จงสกลย์วัฒนา • ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ รাত্রี สังสกฤษ
• หัวหน้าบรรณาธิการ อาจารย์ สุทธิโรจน์ • บรรณาธิการเล่ม ท.คุณาพัฒน์ • หัวหน้าพิสูจน์อักษรและตรวจสอบ ดวงพร วิทยุธรรมรัตน์
• พิสูจน์อักษร รณชัย ทุมรัตน์ • ผู้จัดการกองศิลปกรรม กฤษดา เสงส์รงค์ • ผู้ช่วยผู้จัดการกองศิลปกรรม สุรินทร์ เพชรขาว • กราฟิก
ปั๊มา แดงวิจิตร • หัวหน้าประสานงานการผลิต จรัสศรี พรหมเทพ • ประสานงานการผลิต ฉัตรทิพย์ กลีสิทธิ์

เพลตที่ ทรกนากา ฟรีเพรส โทร. 0-2876-2142 พิมพ์ที่ ยูเนيتد อินเตอร์ โทร. 0-2424-8382

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์เอโนเวล ในเครือ บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด

จัดจำหน่ายโดย

 NANMEEBOOKS

บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด

เลขที่ 11 ซอยสุขุมวิท 31 (สวัสดี) ถนนสุขุมวิท แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

โทร. 0-2670-9800, 0-2662-3000 โทรสาร 0-2662-0919

e-mail: editorial@nanmeebooks.com • www.nanmeebooks.com • www.facebook.com/nanmeebooksfan

กระดาษที่ใช้พิมพ์หนังสือเล่มนี้ช่วยในการถนอมสายตา เนื่องจากสะท้อนแสงเพียงเล็กน้อย
และใช้หมึกธรรมชาติจากน้ำมันถั่วเหลือง จึงปลอดภัยต่อมนุษย์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

หากหนังสือเล่มนี้ผลิตไม่ได้มาตรฐาน สำนักพิมพ์ยินดีรับผิดชอบเปลี่ยนเล่มใหม่ให้ โดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น
โปรดส่งไปเปลี่ยนตามที่อยู่บริษัท หรือติดต่อ Nanmeebooks Call Center โทร. 0-2662-3000 กด 1

คำนิยม

ผมได้ร่วมงานกับ แคลร์ คีฟ-ฟอกซ์ หลายปี ในสมัยที่เธอมาเป็นผู้อำนวยการสมาคมฝรั่งเศส (Alliance Française) จึงได้รู้ฝีมือด้านภาษาควบคู่กับความสนใจด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และการเมืองระหว่างประเทศของเธอดี

แคลร์ เป็นลูกครึ่งฝรั่งเศส-อเมริกัน สามีเธอเป็นชาวอังกฤษ ชีวติราชการในอดีตของเธออยู่กับการทรงการต่างประเทศของฝรั่งเศส ภาษาฝรั่งเศสและอังกฤษของเธอดีเยี่ยม ในระดับที่เคยเป็นล่ามให้ประธานาธิบดีชรักมาแล้ว

ในช่วงที่เป็นนายกสมาคมฝรั่งเศส แคลร์เป็นผู้รับผิดชอบในการย้ายสมาคมจากที่ตั้งเก่าแก่นถนนสาทร มาอยู่ที่ตั้งปัจจุบันหลังสถานทูตญี่ปุ่น เธอทำงานนี้อย่างเข้มแข็งมาดมั่น เสร็จแล้วก็ลาออกจากราชการฝรั่งเศส มาใช้เวลากับการเขียนหนังสืออย่างเต็มตัว

ผลงานทางวรรณกรรมของแคลร์ที่ผ่านมาซึ่งผมได้อ่านคือเรื่อง Le Roi Des Rizieres ซึ่งได้รับการแปลจากฝรั่งเศสเป็นไทยชื่อ **ตากสิน มหาราชชาตินักรบ** เป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ สมัยปลายอยุธยาถึงต้นกรุงธนบุรี โดยมีตัวเอกเป็นชายหนุ่มชาวฝรั่งเศสที่เข้าร่วมกู้ชาติไทยในกองทัพอพระเจ้าตากสิน เป็นการสะท้อนเหตุการณ์ในสมัยนั้นผ่านสายตาชาวฝรั่งเศส

สำหรับนวนิยายเรื่อง Siamese Tears หรือ **หยดน้ำตาสยาม** แคลร์เขียนต้นฉบับต่างภาษา ต่างยุคจากเรื่องแรกเป็นภาษาอังกฤษ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ตัวเอกเป็นผู้หญิงลูกครึ่งฝรั่งเศส-อังกฤษที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยในช่วงที่สยามต้องเสียดินแดนให้ฝรั่งเศสเพื่อแลกกับการรักษาเอกราชของประเทศ มีการสะท้อนถึงวิถีชีวิตของฝรั่งในไทย และกลยุทธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศหลากหลายเหตุการณ์ อ่านแล้วก็นึกถึง

เรื่อง “ทวิภพ” ของทมยันตี ที่สะท้อนถึงเหตุการณ์นั้นๆ ผ่านนางเอกที่เป็นสตรีไทย

แม้ **หยดน้ำตาสยาม** เป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ มีจินตนาการผู้เขียนเป็นองค์ประกอบที่ปฏิเสธไม่ได้ ไม่สามารถอ้างอิงเป็นเอกสารวิชาการทางประวัติศาสตร์ได้ แต่ก็ใช่นวนิยายที่อ่านได้อย่างน่าติดตาม โดยเฉพาะเมื่ออ่านคู่กับ “ทวิภพ” ซึ่งได้รับการดัดแปลงมาเป็นละครและภาพยนตร์ เป็นไปได้ว่า **หยดน้ำตาสยาม** ของ แคลร์ คีฟ-ฟอกซ์ ก็อาจจะถูกนำมาดัดแปลงเป็นละครและภาพยนตร์เช่นกัน



ดร.ชิ่งชัย หาญเจนลักษณ์

ประธานกรรมการ สมาคมฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย

คำนิยาม

หยดน้ำตาสยาม: เมื่อสยามเกือบต้องตกเป็นอาณานิคม

การเขียนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไม่ใช่งานง่ายเพราะต้องค้นคว้าข้อมูลในอดีตให้แม่นยำ อีกทั้งยังต้องมีจุดยืนว่าจะเล่าเรื่องด้วยทัศนะหรือมุมมองอย่างไร และยิ่งเขียนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ให้อ่านได้สนุก มีวรรณศิลป์ให้ชวนติดตามด้วยแล้ว ก็ยังเป็นงานที่ต้องใช้การค้นคว้าข้อมูลและความสามารถเชิงวรรณศิลป์อย่างสูง

หยดน้ำตาสยาม (Siamese Tears) นำเรื่องราวสำคัญมากในประวัติศาสตร์ไทยคือวิกฤต ร.ศ. 112 ที่สยามเกือบต้องสูญเสียเอกราชให้กับจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสมาเล่าผ่านตัวละครเอกคือ **แฮมมซูลีหรือครูจูลี** สาวลูกครึ่งฝรั่งเศส-อังกฤษซึ่งเดินทางมาเมืองไทยเพราะความรัก ติดตามสามีนักพฤกษศาสตร์ชาวฝรั่งเศสซึ่งอยู่ในคณะของเมอซีเยอร์ปาวี หรือ โอกูสต์ ซอง-มารี ปาวี กงสุลฝรั่งเศสประจำกรุงเทพฯ ในช่วง ค.ศ. 1892 แม้ว่าเริ่มแรก เธอจะรู้สึกเพียงว่าสยามเป็นดินแดนล้าหลัง ยากลำบาก และสภาพดินฟ้าอากาศก็ทำให้อ่อนเพลียเหลือแรง แต่เมื่อวันเวลาผ่านไป เมื่อเธอมีโอกาสดำเนินไปสอนภาษาฝรั่งเศสให้เจ้านายฝ่ายหญิงในพระบรมมหาราชวัง อีกทั้งยังอยู่ในแวดวงที่สัมพันธ์กับวงการทูตและการทหารทั้งฝ่ายอังกฤษและฝรั่งเศส ทำให้ได้รับรู้เรื่องราวความขัดแย้งระหว่างสยามกับจักรวรรดินิยมทั้งฝรั่งเศสและอังกฤษ เรื่องราว “วงใน” ของเหตุการณ์ความขัดแย้งในยุคล่าอาณานิคมจึงน่าสนใจยิ่งเพราะเป็นการเล่าเรื่องผ่านทัศนะของแฮมมซูลี ซึ่งแม้จะเป็นสัญชาติฝรั่งเศสแต่ก็รับรู้ความเจ้าเล่ห์เพทุบายและความเลวร้ายของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมของเมอซีเยอร์ปาวีอย่างตรงไปตรงมา นวนิยายเรื่องนี้บอกเล่าบรรยากาศในช่วงวิกฤต ร.ศ. 112 ที่สยามต้องหวัดวิตกอย่างยิ่งกับภาวะ

ความรู้สึกของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส และที่สำคัญยิ่งคือการกล่าวถึงเรื่องราวจากมุมมองของฝ่ายราชสำนักสยาม หม่อมสุสีซึ่งค่อยๆ รักดินแดนแห่งนี้และตระหนักถึงคุณค่าของความรักและมิตรภาพของมิตรชาวสยาม จึงเข้าใจและเห็นใจที่สยามต้องอยู่ในสถานะที่ถูกกดดันจากเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส

“หากสยามไม่ได้ตั้งอยู่ในเขตยุทธศาสตร์ ไม่ได้อยู่ระหว่างอาณานิคมพม่ากับมลายาของอังกฤษทางทิศตะวันตกและใต้ และชนาปด้วยอินโดจีนของฝรั่งเศสทางทิศตะวันออกละก็ ราชอาณาจักรแห่งนี้ก็คงไม่มีใครไยดี โดยเฉพาะฝรั่งเศสที่ทะเยอทะยานอยากครอบครองดินแดนในบริเวณนี้มากขึ้น แน่หนอว่าชะตากรรมในภายภาคหน้าของสยามไม่ได้อยู่ในมือของชาวสยามในราชอาณาจักรแห่งนี้ แต่ถูกกำหนดอย่างลับๆ ที่กรุงลอนดอนและปารีส ระหว่างมหาอำนาจเจ้าอาณานิคมคู่แข่งสองชาติที่เป็นมิตรแต่ชิงชัยกันอย่างดุเดือดในเกมหมากรุกครองโลก”

หยดน้ำตาสยาม ไม่เพียงนำเสนอวิกฤตดังกล่าวด้วยทัศนะของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส แต่ที่น่าสนใจยิ่งคือการนำเสนอทัศนะและเสียงของสยามต่อวิกฤตความรู้สึกผ่านการบอกเล่าในบันทึกของหม่อมสุสี ที่ถ่ายทอดทัศนะอารมณ์ และความรู้สึกของชาวสยามต่อภาวะวิกฤตในครั้งนั้น

“...พระราชอาณาจักรมีอำนาจเหนือกัมพูชาและลาว แล้วตอนนี้ดูเราสิทำไมเราถึงจะต้องทำตามที่พวกยุโรปบอกเราให้ทำด้วย พวกเขามีสิทธิ์อะไรที่จะมาตัดสินว่าเราควรจะบรมสั่งสอนพวกประชาชนของเราอย่างไร จะตัดสินคดีความอาชญากรอย่างไร พวกเขามาจากโลกอีกซีกหนึ่ง เอาสิ่งที่เรียกว่าอารยธรรมมาให้เรา แต่ที่ให้เราจริงๆ ก็ไม่ใช่อะไรอื่นเลย มีแต่ความขัดแย้งและทุกข์โศก...”

หยดน้ำตาสยาม จึงน่าสนใจยิ่งเพราะเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่บอกเล่าวิกฤตของสยามที่เขียนโดยนักเขียนฝรั่งเศส แต่วิพากษ์การกระทำในอดีตยุคอาณานิคมของชาติตนเองด้วยน้ำเสียงและทัศนะเห็นอกเห็นใจผู้ถูกไถ่ล่า เปิดพื้นที่ให้เสียงของสยามได้มีโอกาสตอบโต้และแสดงทัศนะรวมทั้ง

พรรณนาถึงความระทมทุกข์ที่ต้องเผชิญ

ความน่าสนใจและชวนติดตามอีกประการหนึ่งคือการเผยให้เห็นเพศสถานะและเพศวิถีของชาวฝรั่งเศส นับตั้งแต่เปิดเรื่องที่ให้ภาพของชายชราชาวฝรั่งเศสหรือที่ชาวบ้านอาจเรียกว่า “กะเทยแก่จอมดัดจริต” กลับมาใช้ชีวิตยามสนธยาแห่งวัยกับหนุ่มสาวพื้นเมืองสยามที่เชียงใหม่ เรื่องราวของเหม่มชูลีซึ่งต้องกลายเป็นแม่ม่ายในวัยยังสาวและตัดสินใจแต่งงานกับญาติซึ่งเป็นเพื่อนสนิทใจและเป็นกะเทยคนนั้น การต้องต่อสู้กับความรู้สึกผิดที่มีเพศสัมพันธ์กับช่างภาพหนุ่มจนเกิดลูกสาว และชีวิตที่ล่มสลายเพราะสูญเสียทั้งลูกสาวและสาวใช้คนสนิท เธอจะตัดสินใจอย่างไรในภาวะวิกฤตของชีวิตเช่นนี้ เป็นเรื่องที่น่าติดตามไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสถานการณ์บ้านเมืองที่มีรายละเอียดของเหตุการณ์มากมาย

หยดน้ำตาสยาม จึงมีคุณค่าและน่าสนใจยิ่งเพราะเล่าเรื่องวิกฤตยุคอาณานิคมผ่านมุมมองของผู้ที่เป็นเชื้อสายของเจ้าอาณานิคมแต่เผยถึงเสียงของผู้ที่ถูกคุกคามจนเกือบต้องตกเป็นอาณานิคม เป็นเรื่องเล่าที่เผยถึงตัวตน เพศสถานะ เพศวิถีของชาวฝรั่งเศส และเป็นความพยายามในการเยียวยารอยร้าวในอดีตเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยมิตรไมตรีในปัจจุบันของนักเขียนชาวฝรั่งเศสผู้ประพันธ์

สำหรับนักอ่านชาวไทย นอกจากคุณค่าและความสนุกสนานจาก **หยดน้ำตาสยาม** ดังได้กล่าวแล้ว ยังให้แง่คิด สะกิดใจให้เราได้กลับไปเรียนรู้เรื่องราวในอดีตเพื่อเป็นบทเรียนในปัจจุบันว่า จริงหรือที่สถานการณ์เช่นนั้นหมดสิ้นไปแล้ว หยาดน้ำตานั้นเหือดแห้งไปแล้ว อาณานิคมในรูปแบบใหม่ยังมีหรือไม่ เสียงชาวสยามท่ามกลางน้ำตานัน้ยังคงเป็นอยู่ในปัจจุบัน...มีใช้หรือ

รองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร

ผู้อำนวยการศูนย์วรรณคดีศึกษา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำสำนักพิมพ์

วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 นับเป็นเหตุการณ์สำคัญที่สุดเหตุการณ์หนึ่งในประวัติศาสตร์ไทย เป็นเรื่องราวความสูญเสียที่ยังคงตราตรึงอยู่ในความทรงจำของคนไทยร่วมสมัย ในขณะเดียวกันก็เป็นโอกาสสำคัญที่ทำให้ราชอาณาจักรสยามกลายเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลกอย่างโดดเด่นด้วยพระปรีชาญาณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ในเหตุการณ์ดังกล่าวยังมี “ฝรั่ง” หลายชาติหลายภาษาที่มีบทบาทสำคัญต่อชะตากรรมของสยาม ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีชื่อปรากฏให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง เช่น “โรลัง-ยัคมินส์” หรือเจ้าพระยาอภัย ชาวเบลเยียมผู้รับหน้าที่ถวายคำปรึกษาแด่รัชกาลที่ 5 ในวิกฤตการณ์ดังกล่าว หรือโอกูสต์ ปาวี นักสำรวจชาวฝรั่งเศสผู้เป็นแรงผลักดันสำคัญในการขยายอิทธิพลของฝรั่งเศสในลุ่มน้ำโขง นอกจากนี้ยังมีชาวต่างชาติอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้ปรากฏชื่อร่วมอยู่ด้วย

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทยเล่มล่าสุดของแคลร์ คีฟ-ฟอกซ์ เรื่อง **หยดน้ำตาสยาม** นี้ ได้เลือกใช้ประโยชน์จากช่องว่างทางประวัติศาสตร์เพื่อบอกเล่าวิกฤตการณ์ดังกล่าวผ่านสายตาของจุลี หญิงสาวลูกครึ่งฝรั่งเศส-อังกฤษ ผู้เดินทางติดตามสามีนักสำรวจในคณะของโอกูสต์ ปาวีมาพำนักอยู่ในเมืองหลวงของสยามที่ได้ชื่อว่า “เวนิสแห่งตะวันออก” ชะตาชีวิตของจุลีต้องผกผันไปพร้อมกับชะตากรรมของราชอาณาจักรทางทิศตะวันออกที่เธอเริ่มตกหลุมรัก

เส้นทางชีวิตของจุลีตกอยู่ภายใต้ความกดดันจนเจียนจะแตกสลาย เช่นเดียวกับสยามที่กำลังถูกคุกคามจากลัทธิอาณานิคม แคลร์ถักทอเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และเรื่องราวในจินตนาการเข้าด้วยกันอย่างแนบสนิธิ ฉายให้เห็นบรรยากาศของบางกอกเมื่อยามที่ความหวังและความตึงเครียดคลอเคล้ากันอยู่

ในหมู่ชาวสยามและชาวต่างประเทศ รวมถึงร้อยเรียงแผนการต่อรองทางการทูต
ที่เข้มข้นระหว่างฝ่ายไทย ฝ่ายอังกฤษ และฝ่ายฝรั่งเศสให้โลดแล่นน่าติดตาม

นานมีบุ๊คส์หวังว่า **หยดน้ำตาสยาม** จะช่วยให้ผู้อ่านได้สนุกสนานกับ
ประวัติศาสตร์ที่สำคัญยิ่งของประเทศไทยและคนไทย ได้เห็นทั้งความสูญเสีย
และความหวังของบรรพบุรุษ ในทางกลับกันก็เห็นสายใยความรักบางๆ ระหว่าง
มนุษย์ที่ข้ามพ้นขอบเขตภาษาและเชื้อชาติด้วย

สำนักพิมพ์เอโนเวล

คำผู้แปล

ดิฉันประหลาดใจมากเมื่อนานมีบุ๊คส์ขอให้แปลนวนิยายเรื่องใหม่ของคุณ แคลร์ คีฟ-พอกซ์ เพราะความรู้ภาษาฝรั่งเศสมีแค่ทางอ้อม แต่บรรณาธิการรีบชี้แจงว่า เรื่องนี้คุณแคลร์เขียนเป็นภาษาอังกฤษ ชื่อ Siamese Tears ดิฉันสนใจขึ้นมาทันทีเพราะเป็นแฟนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของคุณแคลร์ ทั้งเรื่อง **ฟอลคอนแห่งอยุธยา** และ **ตากสิน มหาราชชาตินักรบ** จึงอยากรู้จักว่า Siamese Tears คราวนี้ จะเป็นเรื่องอันใด พอได้ต้นฉบับ เปิดอ่าน ก็พอใจมาก เพราะเป็นเรื่องราวในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ดิฉันเคยศึกษาค้นคว้ามาก่อน ดิฉันอ่านต้นฉบับจบอย่างรวดเร็ว และรีบตอบบรรณาธิการว่า ยินดีแปลอย่างยิ่ง คุณแคลร์เขียนได้ถูกใจดิฉันเหลือเกิน และอยากให้คนไทยได้อ่านกันด้วย

เรื่อง **หยดน้ำตาสยาม** ที่คุณแคลร์เรียบเรียงนี้ บรรยายถึงเหตุการณ์ในกรุงเทพฯ ในช่วงระยะเวลาสั้นๆ เพียง 6 ปีเท่านั้น คือ ระหว่าง ค.ศ. 1890 ถึง ค.ศ. 1896 หากเป็นช่วงเวลาที่มีความสำคัญยิ่งยวดในประวัติศาสตร์ไทย เนื่องจากเวลานั้นเมืองไทยตกอยู่ในภาวะ “หน้าสิ่วหน้าขวาน” เผชิญหน้ากับการแผ่ขยายอิทธิพลของชาติมหาอำนาจสองประเทศที่ต้องการแสวงหาอาณานิคมในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ประเทศอังกฤษซึ่งได้ครอบครองพม่าเพื่อนบ้านทางทิศตะวันตกของเราเป็นอาณานิคมไปแล้ว กับประเทศฝรั่งเศสซึ่งก็ได้ยึดครองเพื่อนบ้านทางทิศตะวันออกคือ เขมรส่วนนอก แคว้นอันนัม และตั้งเกียที่ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของเวียดนามเป็นอาณานิคมด้วยเช่นกัน

ประเทศทั้งสองต่างแข่งขันกันขยายเขตอิทธิพลของตนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อังกฤษพอใจที่จะแสวงหาผลประโยชน์การค้าในดินแดนสยาม และพยายามกีดกันไม่ให้ฝรั่งเศสเข้ามามีอิทธิพลทางการเมืองในสยามหรือยึดครอง

สยามเป็นอาณานิคม ทั้งนี้ก็เนื่องจากไม่ต้องการมีพรมแดนติดต่อกับอาณานิคมฝรั่งเศสในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันจะสร้างภาระทางทหารและการคลังเพิ่มขึ้น ในขณะที่ฝรั่งเศสเองต้องการหาเส้นทางการค้าทางบกจากอาณานิคมของตนเข้าไปสู่ตอนในของประเทศจีน เห็นว่าประเทศราชของไทยในเวลานั้นคือลาว มีทรัพยากรธรรมชาติมากและอาจเป็นเส้นทางผ่านไปสู่ประเทศจีนได้ดี นอกจากนี้ ฝรั่งเศสยังต้องการยึดเขมรส่วนใน อันได้แก่ บริเวณเมืองพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณไปจากไทยด้วย เพราะเห็นว่าเคยเป็นส่วนหนึ่งของประเทศเขมรที่ตนได้ครอบครองไปก่อนหน้าแล้ว

นวนิยายเรื่องใหม่ของคุณแคลร์ **หยดน้ำตาสยาม** นี้ ตัวนำเรื่องเป็นสาวชาวปารีสที่เดินทางติดตามสามีมาพำนักที่กรุงเทพฯ หรือที่ชาวต่างประเทศสมัยนั้นเรียกขานกันว่าบางกอก เธอแตกต่างจากชาวฝรั่งเศสส่วนใหญ่ที่พำนักอยู่ที่สยามในเวลานั้น ตรงที่เธอเป็นลูกครึ่งฝรั่งเศสกับอังกฤษ เธอจึงมีสายสัมพันธ์กับคนทั้งสองเชื้อชาติ ที่แข่งขันชิงดีชิงเด่นกันอยู่ในบางกอก จูเลียกาเล สาวหัวแข็ง หน้าอ่อน ร่าเริง ได้บันทึกเรื่องราวชีวิตประจำวัน สิ่งต่างๆ ที่ได้พบเห็น ผู้คนที่ได้รู้จักในเมืองบางกอกอย่างมีสีสันและตรงไปตรงมา จุดเด่นของเรื่องคือเหตุการณ์การสู้รบระหว่างไทยกับฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. 2436 ที่นักประวัติศาสตร์ไทยเรียกว่า วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 และชาวอังกฤษเรียกว่า Paknam Incident

แม้ว่าคุณแคลร์จะเขียนหนังสือเล่มนี้ในฐานะนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ แต่งตัวละครเพิ่มเติม เสริมจากตัวละครที่เป็นบุคคลจริง ๆ ในประวัติศาสตร์ หากงานนี้แสดงให้เห็นชัดเจนว่าเธอได้ค้นคว้าข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลากหลายจากทั้งฝ่ายฝรั่งเศสและอังกฤษ มีข้อมูลรายละเอียดหลายประเด็นที่ทำให้จินตนาการเมืองการตัดสินใจนโยบายต่างๆ ของฝ่ายไทยดีขึ้นด้วย นอกจากนี้ คุณแคลร์เองยังสร้างมิติทางประวัติศาสตร์ให้สมจริงเท่าที่จะทำได้ ตัวละครของเธอ “อยู่” ในสมัยนั้น เวลานั้น ไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจอันเกิดขึ้น

ภายหลังเมื่อเหตุการณ์ผ่านพ้นไปแล้ว ผู้อ่านคนไทยอาจสังเกตเห็นความผิดพลาดคลาดเคลื่อนบางประการในคำพูด ความเห็นของตัวละคร บางอย่าง ไม่ตรงกับข้อมูลประวัติศาสตร์ฝ่ายไทย หรือข้อเท็จจริงทางคตินิยม ประเพณีวัฒนธรรมไทย หากดิฉันคิดว่าเป็นแหละคือศิลปะของการประพันธ์ สร้างสรรค์ความสมจริงที่เหมาะสมกับความคิดความเห็นหรือข้อจำกัดของ ตัวละครในยุคสมัยนั้นๆ ด้วย โปรดอย่าลืมว่านี่คือหนังสือนวนิยาย ไม่ใช่ งานวิชาการประวัติศาสตร์

ในการแปลนวนิยายเรื่องนี้ ดิฉันพยายามใช้คำศัพท์สำนวนที่ใกล้เคียงกับ ที่ใช้กันในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเท่าที่จะทำได้ โดยไม่ ดูขัดตาหรือทำให้ผู้อ่านงง เช่น Custom House ในกรุงเทพฯ สมัยนั้นเรียกว่า ศุลกสถาน ดิฉันก็นำมาใช้ เพราะคิดว่าผู้อ่านคงพอเข้าใจว่าเป็นโรงศุลกากร พระยศของเจ้านายก็ใช้ตามที่ทรงพระยศในรัชกาลดังกล่าว เช่น เสด็จกรมหลวง เทเวธวงศ์โรปการ ไม่ใช่พระยศสูงสุดที่ทรงได้รับในภายหลัง เช่นเดียวกัน ชื่อภาษาต่างประเทศต่างๆ ดิฉันพยายามใช้ให้ตรงกับหนังสือประวัติศาสตร์ไทย เช่น โอกูสต์ ปาวี โรลัง-ยัคมินส์ กรอสกูว์ร็อง แทนที่จะออกสำเนียงตามเจ้าของ ภาษา

ดิฉันขอขอบคุณคุณเคลร์ ที่อุทิศเวลาเขียนนวนิยายเรื่อง **หยดน้ำตาสยาม** และดีใจที่ได้มีส่วนร่วมถ่ายทอดนวนิยายที่มีคุณค่านี้ให้ผู้อ่านคนไทยได้ร่วมชื่นชม เชื่อว่าผู้อ่านทั้งหลายคงเห็นเช่นเดียวกับดิฉัน ซาบซึ้งในพระปรีชาสามารถในพระ- บาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและผู้นำไทยทั้งหลาย ที่ช่วยกันประคับ ประคองนาวาสยามให้เล่นผ่านมรสุมทางการเมืองนานาชาติมาได้อย่างปลอดภัย รักษาความเป็นเอกราชของชาติไว้ได้ แม้ว่าจะต้องเสียดินแดนที่เคยเป็นประเทศ ราชและดินแดนบางส่วนที่เคยเป็นของไทย แต่สามารถรักษาดินแดนส่วนใหญ่ที่ อุดมสมบูรณ์ให้คงอยู่เป็นที่พำนักอาศัยทำมาหากินของลูกหลานไทยสืบมา

เชียงใหม่ ภาคเหนือของสยาม เมษายน ค.ศ. 1938

คนแก่มักชอบพูดกับตัวเอง

ฉันเป็นคนแก่ เพราะฉะนั้นฉันก็ทำแบบนี้เช่นกัน เวลาลุกจากเก้าอี้ก็สาป
แช่งหัวเข่าที่ทั้งขดๆ แข็งๆ ทั้งปวดตื้อๆ ถามตัวเองว่าแวนตาหายไปไหน
บ่นมโนเรื่องความเป็นไปของโลกเมื่ออ่านหนังสือพิมพ์ที่ส่งมาจากพระนคร ซึ่ง
เดี๋ยวนี้ใช้เวลาไม่ถึงสัปดาห์ก็มาถึงมือฉัน อ้อ แล้วก็ชอบเอ่ยปากสาแดงความ
ฉลาดให้ใครก็ได้ฟัง

พูดกันตรงๆ ฉันกลายเป็นตาแก่หง่าเหวี่ยงแบบที่ฉันเองเคยพยายาม
หลีกเลี่ยงอย่างที่สุดเมื่อครั้งที่ฉันยังหนุ่มแน่นฉลาดเฉลียว และคิดว่าชะตาชีวิต
จะไม่มีวันปล่อยให้ฉันกลายเป็นตาแก่อย่างที่เป็นอยู่

วันนี้หลังจากเหวี่ยงหนังสือพิมพ์บางกอกไทมส์ลงอย่างท้อแท้ใจ ฉัน
ก็เดินกระเด้งกระเด้งออกไปที่สวน ส่งเสียงบอกร้องนกร้องต่างๆ ที่ลอยลือผ่านมา
ว่า สงครามกำลังจะเกิดขึ้น และทวีปยุโรปก็จะถึงจุดจบเป็นแน่ ฉันว่าพวกฮั่น
กำลังจะยัดราดทัพอีกแล้ว และถ้าหากพวกคุณคิดว่าสงครามครั้งสุดท้ายนั้นคือ
จุดจบของอารยธรรมละก็ กรุณาคอยดูเมื่อแฮร์ริตเลอร์ได้ทุกอย่างตามที่เขา
ประสงค์เถอะ จากประสบการณ์ในฐานะนักการทูต ฉันประเมินว่าเขาใช้เวลา

ไม่เกินสองปีหรอก เพราะรู้ว่ากระดูกสันหลังของบรรดารัฐบาลต่างๆ นั้นเป็นเช่นไร ดีแต่ทำที่ขู่ฟ้อๆ แล้วก็ยอมจำนน

แต่ละคนพยายามหลีกเลี่ยงสงครามครั้งใหม่กันหัวซุกหัวซุน ทั้งประชาชนและผู้นำ เพราะใครเล่าจะลืมเวลาหลายๆ ปีที่ผ่านมาได้ลง ตลอดหลายปีที่ต้องเห็นพวกเด็กหนุ่มถูกทำหั่นล้มตายหรือรอดกลับมาอย่างพิกลพิการ มีบาดแผลรอยไหม้ และประสาทเสียจากแก๊สพิษไปตลอดชีวิต ถ้าพวกเขาคิดว่าจะซื้อการคุ้มครองได้ด้วยการส่งมอบดินแดนอีกแห่งหรือกลุ่มชนอีกชาติหนึ่งให้แฮร์ริตเลอร์ละก็ พวกเขา ก็คิดผิดถนัด ไม่รู้หรือว่าคนที่ชอบข่มเหงผู้อื่นนั้นจะไม่เคยพอ นี่พวกเขาเคยเรียนรู้อะไรกันบ้างนะ

แต่ฉันเองจะโทษพวกเขาได้หรือ ฉันเป็นใครกันถึงได้ลุกขึ้นมาตัดสินพวกเขา การนั่งวิพากษ์วิจารณ์อยู่ในที่หลบภัยเล็กๆ ท่ามกลางยอดเจดีย์สีทองและทิวเขาปกคลุมด้วยหมอกนั้นเป็นเรื่องง่ายตาย ฉันไม่ได้เป็นทหารในมหาสงครามที่ผ่านมา เวลานั้นฉันประจำอยู่ที่เมืองจีน และชี้ขาดเกินกว่าจะทำเรื่องขอให้ส่งตัวไปรับใช้ชาติในสนามเพละเหมือนเพื่อนร่วมงานคนอื่นที่กล้าหาญกว่า แต่ก็นั่นแหละ ฉันหัวน้ใจจริง ๆ เรื่องเหตุการณ์ภายนอกหน้า ครั้งนี้ไม่ใช่เพราะรักตัวกลัวตาย แต่ฉันพรั่นใจแทนมนุษยชาติทั้งปวง

ฉันไม่เคยพูดออกมาดังๆ หรือก ที่แน่ๆ ไม่เคยพูดกับพ่อเลี้ยงและผู้จัดการป่าไม้สองสามคนที่ฉันร่วมดื่มเบียร์ด้วยบ้างบางครั้งคราวที่สโมสร อันไม่เป็นทางการที่นี้ พวกนั้นคงจะพึมพำลับหลังฉันด้วยความพรั่นใจแทนมนุษยชาติทั้งปวง ฟังไอ้กะเทยแก่จอมดัดจริตนี้สิ... สมบุญได้ยินเสียงฉันแล้วออกมาถามว่าจะรับน้ำชาไหม

ฉันว่าเขารู้ซึ่งถึงอารมณ์ขึ้น ๆ ลง ๆ ของฉันดี เขารู้เสมอละ แต่ไม่เคยเอ่ยปากถามเลยว่าทำไมถึงเป็นแบบนี้ หลายครั้งที่เดียวฉันปวดใจที่เขาไม่นึกอยากรู้ อยากเห็นเอาเสียเลย แต่ส่วนใหญ่แล้วฉันก็รู้สึกดีใจที่เขาเป็นเช่นนี้ รอยยิ้มผาสุกแม้จะไร้ฟันของเขาไม่เคยผันแปร ไม่เคยเปลี่ยนแปลง ตราบเท่าที่เขารู้ว่า

ฉันรักเขา ซึ่งเป็นความจริงแท้ เขาพอใจแล้ว เพราะฉะนั้นถือว่าฉันโชคดีมาก
ดังเช่นที่ลอว์เรนซ์ญาติหนุ่มของฉันพูดเน้นเมื่อเขามาเยี่ยมเมื่อปีก่อน

“มีผู้ชายที่คุณรู้จักสักกี่คนล่ะที่มีคนรักและดูแลอย่างดีแบบนี้” เขากลม
เป็นความคิดเห็นที่น่าพิศวงเมื่อออกมาจากปากของผู้เยาว์วัยปานนี้และ
จากผู้ที่แวดล้อมด้วยความรักมาชั่วชีวิต แต่นั่นแหละ อย่างที่เขาพูด ในฐานะคน
ที่อยากเป็นนักเขียนนวนิยาย เขาจำเป็นต้องสร้างสรรค์ความเป็นจริง และเท่าที่
ผ่านมาความเป็นจริงก็สำแดงให้เขาเห็นว่าความรักไม่ใช่สินค้าที่ใครๆ จะมีอยู่
ล้นเหลือ ในเมื่อ...เขาพูดว่าอย่างไรหนอ อ้อ ใช่แล้ว “ในเมื่อคนผู้นั้นไม่ได้น่ารัก
น่ามองเหมือนลูกพีชที่เพิ่งจะสุก”

ตัวลอว์เรนซ์เองก็กลับน่ารักน่ามองดูลูกพีชที่เพิ่งสุก หรือบางทีอาจจะ
น่ารักยิ่งกว่านั้นเสียอีก

อันที่จริง ครั้งแรกที่เขาย่างเท้าเข้ามาในสวน มีเด็กลูกชายคนสวนวิ่ง
นำหน้าส่งเสียงร้องแหลมๆว่า “ฝรั่ง! ฝรั่ง! ฝรั่ง!” รวากับไม่เคยเห็นชาวยุโรป
มาก่อน ใจฉันกระตุกুবั่นที รู้สึกทั้งขื่นบานและปวดร้าวไปพร้อมๆกันเหมือน
สมัยอยู่ที่ออกซ์ฟอร์ด แต่วิธีที่เขาสบตาฉันปราศจากมารยา หรือ...ความเข้าใจ
ความรู้กันเป็นนัยๆ หรืออะไรก็ตามที่ทำให้ฉันเคยพูดได้ในอดีตว่า “อ้อ ใช่แล้ว
เขาเป็นพวกเดียวกับเรา” ทำให้ฉันรู้ได้ทันทีทันใดว่าหนุ่มน้อยลอว์เรนซ์ไม่ใช่
พวกเดียวกับเรา เขารักผู้หญิง ดังนั้นฉันจึงรู้สึกกระดากใจ สงสัยว่าเขาจะคิด
อย่างไรกับญาติแก่ ๆ น่าสมเพชที่อยู่กับผู้ชายพื้นเมืองยืมแฉ่ง พูดภาษาไทย
เสียงดังกุกๆกักๆระหว่างที่เดินประจบพาเขาเข้ามาหา

ก่อนที่เขาจะเดินทางมาถึง หลุยส์ พ่อของเขา คัลยแพทย์ผู้มีชื่อเสียงแห่ง
ถนนฮาร์ลีย์ส่งจดหมายมาบอกล่วงหน้าแล้ว หลุยส์เป็นหนึ่งในบรรดาพวกผู้ชาย
ที่ทั้งกายและจิตวิญญาณบอบช้ำเป็นผลมาจากสงครามสเปนและ และตาม
ที่แม่ของเขาเล่าให้ฉันฟัง เขาแทบจะไม่เคยยิ้มอีกเลย ฉันรู้จักหลุยส์เมื่อครั้งที่
เขายังเป็นเด็กน่ารักน่าชัง เป็นพระสหายของเจ้าชายและเพื่อนเล่นของเด็กๆ

ยากไร้ ตอนนั้นเขาพูดไทยคล่องพอๆกับพวกเด็กข้างถนน เขาเป็นลูกชายของลูกพี่ลูกน้องที่ได้กลายเป็นเพื่อนสุดที่รักของฉัน จดหมายที่เขาเขียนมานั้นแสดงอุปนิสัยของเขาอย่างชัดเจน ห้วนๆ เก็บงำอารมณ์ แต่แจ่มแจ้งชัดเจนจนน่าใจหาย

ลูกชายของผมชื่นชอบนายมาลโร นักพจนานุกรมที่ผันตัวมาเป็นนักเขียนนวนิยาย คุณคงเคยได้ยินชื่อเขาแน่ครับ ลูกชายผมอยากเป็นนักเขียนกับเขาบ้าง ผมเองหมดหวังแล้วเรื่องที่เขาจะมาเป็นหมอเหมือนอย่างผม ดูเหมือนว่าสมัยนี้คนที่อยากเป็นนักเขียนจะต้องเดินทางรอบโลก ถึงผมจะยกตัวอย่างนักเขียน เช่น เจน ออสเตน หรือดิกเกนส์ไปก็เปล่าความ เพราะเขาก็อ้างชื่อคิปลิงย้อนกลับมา ต้องยอมรับว่าผมเองก็อยากให้เขาตระเวนอยู่ในเขตบูรพาทิศมากกว่าที่จะให้เขาเตร็ดเตร่อยู่ที่ออกซ์ฟอร์ด และเข้าไปพัวพันกับการเมือง ไมเคิลที่รัก คุณคงไม่รังเกียจที่จะให้เขาพักอยู่ด้วย แล้วช่วยพูดให้เขาได้สติคืนกลับมาหน่อยนะครับ

แน่ะ ไม่ใช่แค่ได้ยินชื่อเสียงนายมาลโรผู้นี้ ราวๆ สิบปีก่อนฉันเคยพบเขาที่กรุงพนมเปญด้วยซ้ำ มีบางคนบอกว่าเขาเป็นนักเขียนชั้นเยี่ยม แต่ภาษาฝรั่งเศสของฉันไม่ดีพอที่จะตัดสินเรื่องนี้ ถึงแม้ฉันจะรับประกันไม่ได้เรื่องศีลธรรมจรรยาของเขา แต่ฉันพูดได้เต็มปากเต็มคำว่าคุณมาลโรผู้นี้มีรสนิยมดีหาที่ติมิได้ในฐานะหัวขโมยชั้นสูงที่ลักเอาโบราณวัตถุมาสนองผลประโยชน์ของตนเอง

อ้อ แล้วนี่ฉันจะต้องเตือนสติหนุ่มครึ่งเทพครึ่งมนุษย์จากวิทยาลัยผู้เพิ่งได้รับใบปริญญาสาขาวิชาปรัชญามาใหม่เอี่ยมกระนั้นหรือ หนุ่มที่มีแววตาเหม่อลอยไร้เดียงสา ผิวเนียนนุ่มดุจเด็กหญิง และกระตือรือร้นอยากจะทำโลกกว้าง

เอ้า ถ้าอย่างนั้นฉันน่าจะเริ่มต้นด้วยการอธิบายเรื่องสมบุญ

เมื่อพวกชาวยุโรปมาเยี่ยมฉัน อ้อ ขอเล่าแทรกไว้ตรงนี้ว่าฉันเข้าใจว่าหนังสือนำเที่ยวแบบเดเคอร์ได้ใส่ชื่อฉันไว้เป็นหนึ่งในสิ่งที่จะต้องมาดูเมื่อมาถึงเมืองเชียงใหม่ ตาแก่ชาวอังกฤษผู้รู้ทุกเรื่องเกี่ยวกับของโบราณในสยาม และพวกนักท่องเที่ยวเหล่านั้นก็คาดหวังจริงจางว่าฉันจะตั้งแสดงของเก่าต่างๆ ไว้ราวกับว่าฉันเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น บ่อยครั้งที่เดียวที่สายตาของพวกชาวยุโรปจะมองผ่านตัวสมบุญไปราวกับว่าเขาไม่มีตัวตนหรือมองไม่เห็นเขาเลย ฉันไม่เคยรู้วาระหว่างเราสองคนนี่ใครจะรู้สึกละอายใจมากกว่ากัน แต่ลอว์เรนซ์ไม่ใส่ใจกับการแนะนำที่ตะกุกตะกักของฉัน เขายกมือไหว้สมบุญอย่างเรียบร้อย ฝรั่งหลายคนคิดว่าแค่ยกสองมือขึ้นมาประבקกันแบบส่งๆ ก็ถือว่าเป็นการไหว้ทักทายแล้ว แต่ผลลัพธ์คือมองดูกะเรอกระว่า ลอว์เรนซ์ใส่ไหว้แสดงความเคารพอย่างพอเหมาะ โนมัตัวลงมาจากสะเอว “ผมรู้จัก คุณบุญน้อยไม่เคิล สมบุญเป็นเพื่อนคู่ใจของคุณปู่ พ่อบอกผมครับ”

ตลอดเวลาที่ผ่านมาฉัน หลุยส์ก็รู้เรื่องสมบุญด้วยหรือ เขาเดาว่าฉันย้ายกลับมาเมืองสยามก็เพื่อจะได้อยู่กับสมบุญใช่ไหม เพื่อจะได้ตักตวงเอาความสุขที่ยังพอหาได้ในวัยที่พวกเราเรียกขานกันอย่างชวนหดหู่ว่า ชีวิตยามสนธยา

เวลาเขียนจดหมายเทศกาลคริสต์มาสประจำปีถึงสมาชิกครอบครัวที่เหลืออยู่ไม่มากแล้วในอังกฤษ ฉันจะระวังปากระวังคำเสมอ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้พวกญาติๆ ต้องกระดากใจมากกว่าจะทำเพื่อตัวฉันเอง แต่นั่นแหละ ฉันว่าเรื่องซุบซิบนินทา ก็คงเล่นไหลไปๆ มาๆ ระหว่างบางกอกกับลอนดอนด้วยเป็นแน่

เราคุยกันจนไม่รู้ว่ตึก कैไหน เราดื่มวิสกี้ที่ลอว์เรนซ์รอบคอบนำมาฝากเป็นของฝากพิเศษที่มาแทนรสชาติของเหล้าข้าวหมักพื้นเมือง เราคุยกันจนตึกจนกระทั่งกบเจียบเสียง และสมบุญโงกหลับอยู่บนพื้น หลังพิงกำแพง

เขาอยากให้นฉันเล่าเรื่องทุกอย่างเกี่ยวกับเมืองสยาม ทุกอย่างทั้งฉันและคุณย่าของเขา จู๊สที่สุดที่รักของฉันรู้ดี เรื่องจริงที่เกิดขึ้นเมื่ออังกฤษและฝรั่งเศส

จวนเจียนจะรบกันเพราะดินแดนที่งดงามแต่น่าสังสารที่ต้องดิ้นรนเพื่อรักษา
เอกราชแห่งนี้ เขาอยากรู้เรื่องพระเจ้าแผ่นดิน ฉันต้องใช้เวลานานแค่ไหนถึงพูด
ไทยได้ และหัดพูดไทยนี้ยากมากใช้ไหม แล้วเรื่องคุณย่าของเขาละ คุณย่าอยู่
แถวไหนเมื่ออยู่ที่บางกอก พ่อเขาตอนเด็กๆ ละเป็นอย่างไร ทั้งหมดที่ลอร์ดเรนซ์รู้
ก็คือว่าพ่อเลี้ยงซะนี่ไว้ตัวหนึ่งชื่อว่า เพื่อน...

ฉันดูเขาเสียงอ่อนๆ นั้นมันเรื่องตั้งนานมาแล้ว เกือบห้าสิบปีมาแล้วนะ
ฉันไม่แน่ใจหรอกว่ายังจำได้...ว่าแต่ว่า ไชลิ ไอ้ชะนีตัวนั้น พระเจ้าช่วย ไม่ได้
คิดถึงมันมาเป็นสิบๆ ปีแล้ว มันจนจริงๆ แต่ก่อนตายจุลี่ไม่ได้เล่าความหลัง
ให้เธอฟังบ้างหรือ

“คุณย่าเสียเมื่อผมอายุแค่สิบสองนะครับ...เหลือแค่สมุดภาพทั้งไว้หลาย
เล่ม มีรูปแปลกๆ หลายรูป รูปคุณย่าใส่ชุดกระโปรงยาวไปงานแต่งงาน มีรูปคุณ
ด้วย แต่งชุดเป็นนักร้องว๊วกระหิงษ์ี่ม้า ผมว่าเป็นงานเลี้ยงตอนค่ำแต่งชุดแฟนซี
นะครับ แล้วก็มีอีกรูปเป็นพวกผู้หญิงใส่ชุดแบบไทย แล้วมีข่าวตัดจากหนังสือ-
พิมพ์อีกยะยะ แต่คุณย่าแทบจะไม่เคยเอ่ยถึงชีวิตท่านที่บางกอกเลย อ้อ
คุณย่าก็เล่าบ้าง แต่จะเล่าเป็นทำนองนิทานก่อนนอนให้ผมฟัง เล่ามาจนกระทั่ง
ผมโตเกินกว่าที่จะให้คุณย่ามาบอกรัตริสวัสดิ์ก่อนนอนแล้ว แน่นอนครับ เวลา
ผ่านไปอีกหลายปี ผมถึงคิดออกว่าจริงๆ แล้วคุณย่าเล่าเรื่องที่ท่านได้เห็นได้ยิน
มาให้ผมฟัง คุณย่าเริ่มต้นเหมือนกันทุกครั้งเลย ‘กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว
ในอาณาจักรที่สวยงามและอยู่ไกลโพ้นอีกมุมหนึ่งของโลก มีพระเจ้าแผ่นดินองค์
หนึ่งประทับในพระราชวังที่หลังคาทำด้วยทอง และมียักษ์เฝ้ายามอยู่ตามประตู’
ผมจำได้ว่าครั้งหนึ่งคุณย่าเล่าว่าพระเจ้าแผ่นดินทรงเศร้าโศกมาก เพราะนางพญา
ที่อยู่ใต้น้ำขโมยพระมเหสีและพระธิดาของพระองค์ไป นางพญาจูจิกจาทิมเหสี
และพระธิดางดงามและมีความสุขมาก ก็เลยจุดทั้งสองพระองค์ลงไปอยู่กับนาง
ท่ามกลางกอดันกกและเมือกโคลน ผมจำได้ว่ากลัวจนขนหัวลุกและฝันร้ายไป
หลายคืน แม้ผมไม่ใหญ่เลย และอีกเรื่อง คุณย่าเล่าเรื่องพระเจ้าแผ่นดิน

ทรงช้างไปออกศึก ผมชอบเรื่องพวกนี้มาก...” เสียงของเขาทอดแผ่วเบาลง เรานั่งอยู่เงียบๆ

ฉันทวนคิดถึงจุลี สะเทือนใจกับการตายของเธอ รู้สึกระทมทุกข์ยิ่งยวดอีกครั้งเหมือนเมื่อสิบปีก่อนตอนที่รู้ข่าวว่าเธอจากไปเสียแล้ว ฉันแทบไม่ได้พบเธออีกเลยในบั้นปลายชีวิตของเธอ แต่สำหรับฉันนั้น เธอยังคงเป็นสาวน้อยที่มาถึงบางกอกเช้าวันที่พายุลมมรสุมซัดกระหน่ำ เสื้อผ้าเปียกโชก มีน้ำหยดต๋งๆ จากปอยผม และจะคงเป็นเช่นนั้นตลอดไป

ตอนนี้เองที่สมบุญพูดขึ้นมา เขาตื่นขึ้นและนั่งฟังการสนทนาของเราอยู่พักหนึ่งแล้ว ฉันมักแปลกใจเสมอเรื่องที่เขาเข้าใจภาษาอังกฤษได้ดีมาก ทว่าข้อ่ายเกินกว่าที่จะลองพูดออกมา

“ทำไมคุณถึงโกหกล่ะครับ ทำไมถึงบอกว่าจำไม่ได้ คุณก็รู้อยู่แก่ใจว่าจำได้ทุกเรื่อง จะดีกว่าคุณเองด้วยถ้าเล่าเรื่องพวกนี้ให้คนที่ไม่เคยได้ยินมาก่อนฟังแล้วยังมีสมุดบันทึกของมาตามจุลีด้วย คุณควรยกให้เขาอะครับ”

ด้วยเหตุนั้นฉันจึงสารภาพกับหลานชายของจุลีว่าฉันมีสมุดบันทึกของเธอที่เขียนไว้เมื่อหลายสิบปีก่อนโน้น เธอให้ฉันไว้ก่อนที่จะลงเรือไปอังกฤษและไม่ทวนกลับมาอีกเลย

“ฉันจะตั้งต้นชีวิตใหม่” เธอบอก “ฉันไม่อยากจะรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับคนที่ฉันทิ้งไว้ข้างหลังที่เหวอก ฉันไม่อยากจะจมอยู่ในอดีต” เธอไม่ได้บอกฉันให้เก็บเรื่องนี้ไว้เป็นความลับ แต่ฉันก็ทักท้วงเอาเองว่าเธอคงไม่อยากจะให้สมุดบันทึกทั้งหลายนั้นตกไปอยู่ในมือของคนที่อาจจะไม่เข้าใจ

อย่างไรก็ตาม สมบุญคิดถูกแล้ว ลอร์เรนซ์ควรจะได้สมุดบันทึกไป

สมุดบันทึกพวกนั้นเก็บไว้ในหีบไม้จากพม่า ห่อด้วยผ้าไหมอบน้ำมันและมีแกนไม้จันทร์เทศชุบไว้เพื่อป้องกันปลวก ฉันไม่ได้หยิบมาอ่านนานหลายปีแล้วเพราะดูเหมือนว่าฉันกำลังย่างกรายเข้าไปในดินแดนต้องห้าม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างจุลีที่ฉันรู้จักที่บางกอกกับสุภาพสตรีสาวสังคม

ที่ฉันพบเมื่อกลับไปเยี่ยมลอนดอนครั้งหลังๆ

ฉันน้ำตาคลอเบาเมื่อยืนห่อฉันใส่มือลอร์เรนซ์ ฉันคิดว่าตาเขาก็เปียกขึ้นด้วยเช่นกัน

เวลาที่เหลือหลังจากนั้นเขาปล่อยให้ทั้งอดีตและอนาคต หากดูจากมุมมองที่น่าอิจฉาของคนหนุ่ม มั่งคั่ง และเพิ่งสำเร็จการศึกษาจากออกซ์ฟอร์ด

“เป็นอนาคตที่ฉันไม่อยากจะมีส่วนร่วมด้วยเลย” ฉันบอก “ต้องเลือกระหว่างระบบฟาสซิสต์กับคอมมิวนิสต์ ก็เหมือนต้องเลือกระหว่างความชั่วกับความเลว คิดสิว่าทำไมฉันถึงเลือกมาอยู่ที่นี่ ที่ซึ่งไม่เคยมีอะไรเกิดขึ้นเลย”

ลอร์เรนซ์ใจดีเกินกว่าที่จะบอกว่าคนอย่างฉันนั้นไม่มีอนาคตเสียแล้ว จะมีก็แต่เวลาในปัจจุบันเป็นช่วงๆ เช่น แดดยามเช้าที่ฉายแสงต้องยอดพระเจดีย์ดนตรีจากเสียงหยาดฝนที่ตกตึงใบกล้วยในสวนยามดึก หรือกลิ่นหอมรวยรินจากดอกกลิ่นทมยันตีฉันเปิดหน้าต่างออกไป

เมื่อสองสามวันก่อน ฉันได้รับกระดาดพิมพ์ดีดเรียบร้อยปีกหนึ่งทีห่อไว้อย่างหลวมๆ พร้อมกับจดหมายปะหน้า

ไม่เคลิที่เคารพรัก ฉันยืนกรานให้เขาทิ้งคำว่า “คุณปู่” ไปเสีย บอกเขาว่าคำนี้ทำให้ฉันรู้สึกเหมือนเป็นตัวละครในนวนิยายสมัยวิกตอเรีย นี่เป็นเรื่องของคุณและของจูลีด้วย หวังว่าคุณคงเห็นว่าผมเขียนได้ถูกต้องนะครับ จาก ลอร์เรนซ์ของคุณ

สมบุญเห็นว่าฉันซึมเศร้า เขาจึงหยิบงานประพันธ์ชิ้นเอกของลอร์เรนซ์มาให้ เขาคิดว่าชะตาชีวิตของคนแก่ก็ต้องลี้ภัยไปอยู่ในอดีต เพื่อจะได้ไม่ต้องเผชิญหน้ากับสิ่งที่จะมาแล้วผ่านไป

ก็ขอให้มันเป็นเช่นนั้นเถิด